
**EEN PAAR BESCHAMENDE BLADZIJDEN UIT DE EERVOLLE
GESCHIEDENIS VAN HET GENTSE STADHUIS**

De tijdelijke verwijdering van de monumentale trap van het Stadhuis doet ons om zo te zeggen in de verleiding komen om u aan een andere

Stadhuis trap te herinneren die helaas veel te lang verwijderd werd en aan twee andere trappen die iets meer dan een eeuw geleden eveneens verwijderd werden - maar ditmaal voor goed - na gedurende vele jaren tegen hun zin en tegen die van menig Gentenaar een min of meer luisterrijk bestaan geleid te hebben.

De verwezenlijking van laatstgenoemde bouwsels was te danken - of liever te wijten - aan de officiële bezoeken die door Napoleon aan onze stad gebracht werden.

Bij het eerste bezoek, dat maar liefst 5 dagen in beslag nam, nl. van de 14de tot de 18de juli 1803, viel de hoge gast Napoleon Bonaparte (in de hoedanigheid van Eerste Consul) vanwege de bevolking een onthaal te beurt waarvan alleen maar kan gezegd worden dat het getekend was door een algemene deels nieuwsgierige, deels welwillende onverschilligheid. Toen dezelfde Napoleon, doch nu als drager van de keizerskroon, 7 jaar later met een tweede bezoek onze stad kwam vereren, zou hij een bevolking aantreffen die hem in plaats van indifferent, uitgesproken vijandig gezind was (conscriptie) ! !

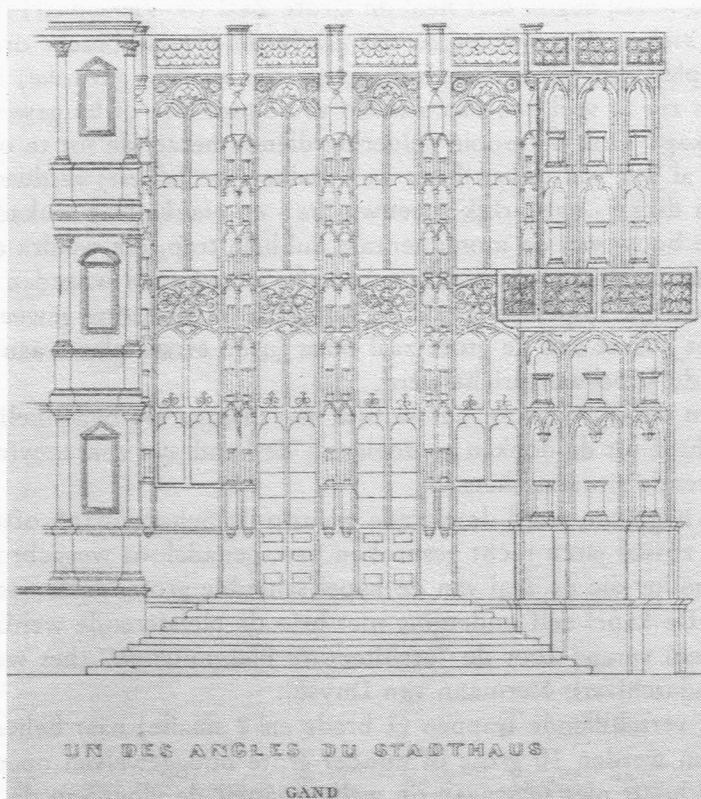
Wie de zienswijze en vooral het gevoel van de massa in het geheel niet deelden waren enerzijds een flink gedeelte van de bourgeoisie, wier Fransgezindheid - laten we gerust zeggen Fransdolheid - bijwijlen de spuigaten uitliep, en anderzijds de gemeentebestuurders (la Municipalité) die geen gelegenheid lieten voorbijgaan om bij de heersende meesters in het gevlij te komen of erin te blijven.

Zoals gezegd greep Napoleons eerste bezoek plaats in 1803, nog geen jaar nadat hij tot Consul voor het leven benoemd werd. Niets hadden de prefect Guillaume Faipoult, maar vooral de "Municipalité", met name de "mairie" (burgemeester) G. de Naeyer en zijn rechterhanden Clemmen-Tricot, Verheggen, Limnander en Van den Berghe, onverlet gelaten om de geplande ontvangst zo schitterend mogelijk te doen gebeuren.

Dat die ontvangst zou plaats grijpen op een "Quatorze Juillet" was nog geen kleine eer aan de Arteveldestad bewezen. Van een meer dan bedenkelijke (verdachte ?) aard was het feit dat de Consul het feestelijk scheen te vertikken de verjaring van de nochtans zo onverbeterlijke Bastille - affaire op eigen bodem en te midden van het eigen volk te herdenken. Tussen haakjes gezegd : het zou niet lang meer duren eer de veertiende-juliviering de plaats te ruimen had voor de Saint-Napoléon-feestdag. Het hoofdnummer van het rijkelijke voorziene feestprogramma bestond ontegensprekelijk uit de plechtige opening (15 juli) van de departementale tentoonstelling van nationale nijverheidsproducten die bijeengebracht waren in de ruime "Groote Zaele" van het Stadhuis.

Sommigen moeten van oordeel geweest zijn dat de enig-mooie gotische trap in het verleden goed genoeg geweest was om betreden te worden door de eigen (natuurlijke) prinsen van den bloede (aarts-hertog Filips de Schone, koning Filips II, keizer Karel, om ons bij de meest vertrouwden te bepalen) veel te alledaags, veel te terre - à terre was om door de toch zo geliefde vreemdeling bestegen te worden. Die "sommigen" vonden het dan ook maar heel vanzelfsprekend dat een volledig nieuwe trap uit de grond zou gestampt worden om door de voeten van Monsieur le Consul en de voetjes van Madame Bonaparte aangeraakt te worden.

De "Municipalité" die blijkbaar niet zinnens was er gras over te laten groeien, belastte de stadsbouwmeester Jean-Baptiste Pisson (1) met het opmaken van de nodige plannen. Reeds op 6 dec. 1802 (een mooi klaasgeschenk) vermocht bovengenoemde architect zijn ontwerp op 's burgemeesters tafel neer te leggen.

Afb. 1. Geïdealiseerde voorstelling van de Stadhuisgevel met houten trap. Let op het 4de vensterraam (rechts) dat niet bestaande is.

“Cahier des charges et devis auxquelles le Maire et Adjoints de la Ville de Gand soumissionnent au moins offrant la livraison de bois, pierres et tous autres matériaux nécessaires ainsi que la main d’oeuvre pour la construction d’un escalier à deux rampes projeté pour être placé à la Maison de Ville de Gand.”

Reeds een paar weken daarop (11 jan. 1803) had de eerste aanbesteding plaats. “Adjudication de la construction d’un escalier à placer au fond de la grande salle du rez-de-chaussée et conduisant à la Calvacade Camer ou salle du trône.”

Aan wie de uitvoering van Pissons plannen toevertrouwd werd weten we niet, hebben we trouwens niet trachten te achterhalen. Wat wel vaststaat is dat meneer de Stadsbouwmeester, die van meet af aan vanwege de Stad “carte blanche” gekregen had, met de leiding van de werken belast werd. Of die meneer ruimschoots van die “carte blanche” (blanche in de letterlijke betekenis van het woord) gebruik maakte ? Hij begon met heel de Grote Zaal (= Vierschaar) in het *wit* te steken. Dat wil zeggen dat elk in reliëf aangebracht ornament dik bepleisterd werd. Staken die (vergeten we niet *gotische*) naar Pissons zin te veel uit, dan werden ze zonder boe of ba gewoonweg weggekapt. Ook de mooie zoldering diende hetzelfde lot te ondergaan : al wat van (eiken)hout was (balken en de rest) verdween achter een dikke - natuurlijk *sneeuw witte* - en *vlakke* laag stukadoorsel. Wat de bouw van de monumentale dubbele trap, die weldra escalier d’honneur zal gedoopt worden, betreft, is met geen woorden te beschrijven hoe hopeloos totaal de vandaalse verwoesting geweest is die niet zozeer aan de grote zaal maar in de eerste plaats aan de beledende kapel aangericht werd.

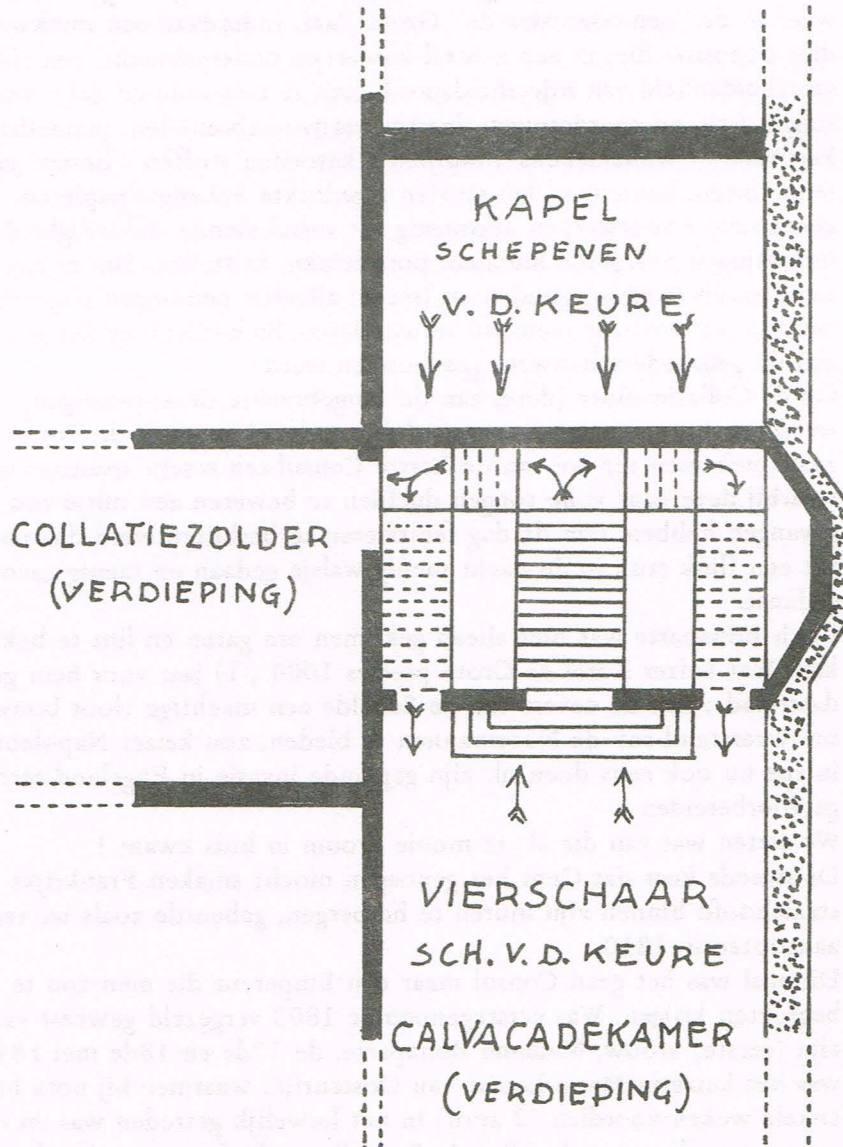
Daarom stellen we voor het verhaal van Pissons erg bedenkelijke bedrijvigheid uit de doeken te doen aan de hand van een eenvoudige verklarende situatieschets.

Om te beginnen werd de estrade waarop de Schepenbank ofte Vierschaar zoveel jaren recht gesproken had, genadeloos weggebroken en de muur die de zaal van de kapel scheidde grotendeels neergehaald. De kapel zelf onderging met brio de pleisterende weldaden met klem vereist door de “architecture Pissonnienne” (het woord is van stadarchivaris Hermann van Duyse).

Om de verschillende trappen (1 brede en 2 smalle) naar behoren te schragen werden 10 grote of minder grote booggewelven opgetrokken. U hoeft niet te vragen op welke manier de vloer van de kapel onder handen genomen werd !

Om toegang tot de Calvacadekamer of Troonzaal te verlenen sloeg

Pissons volk een 16de-eeuwse schoorsteen en nog een paar stukken muur aan gruzelementen alleen maar om 2 deuropeningen te verwezenlijken. En aangezien het Frans gezelschap ook een en ander te verrichten had op de Collatiezolder alias Comediantenkamer alias Arsenaalzaal, brak men en passant ook maar een van de 2 (eveneens authetieke) 15de-eeuwse schoorstenen af. (2)

Afb. 2. Situatieplan van de behandelde delen van het Stadhuis.

Nu het inwendige van het gotisch gedeelte van het Stadhuis naar de regels van de Kunst (K met een hoofdletter) vermassacreerd was, konden de Eerste Consul, Madame Bonaparte, de generaals Moncey en Belliard en de kolonel de Beauharnais met wijdopen aristocratische armen ontvangen worden.

We zegden reeds dat het hoofdpunt van het vijfdaags feestprogramma bestond uit de inwijding van een tentoonstelling die gehouden werd in de "gemoderniseerde" Grote Zaal. Inderdaad een merkwaardige expositie die, in een achttal kamertjes ondergebracht, een rijke verscheidenheid van nijverheidsproducten te bewonderen gaf : werktuigen / rij- en paardetuigen, leertouwerijvoortbrenselen, plateelbakkerswerk / "wollelaekens", tapijten / katoenen stoffen / linnen garens, linten, kanten, zijden stoffen / gedrukte behangselpapieren, chemicalia / voorwerpen afkomstig uit verschillende weldadigheidsinrichtingen / vergulde metalen, porseleinen, kristallen. Dat er aan de exposanten (weinig) gouden en (meer) zilveren penningen uitgereikt werden, zal wellicht niemand verwonderen. En beslist niet dat goud aan de gebroeders Bauwens geschonken werd.

Op de Collatiezolder (denk aan de aangebrachte deuropeningen) werd een brokje gegeten en een slokje gedronken en in de Troonzaal sprak men ter ere van de Eerste Consul een resem speeches uit waarbij deze naar vuile tongen durfden te beweren een uiltje zou gevangen hebben. Om de dag feestvieren te besluiten werd daarna tot een flink stuk in de nacht menig walsje gedaan en menig gavotje gedanst.

Doch Bonaparte was niet alleen gekomen om garen en lint te bekijken. Wat keizer Karel de Grote precies 1000 (-1) jaar voor hem gedaan had : aan de oevers van de Schelde een machtige vloot bouwen om weerstand aan de Noormannen te bieden, zou keizer Napoleon in spe nu ook eens doen nl. zijn geplande invasie in Engeland terdege voorbereiden.

We weten wat van die al te mooie droom in huis kwam !

De tweede keer dat Gent het genoeg mocht smaken Frankrijks staatshoofd binnen zijn muren te herbergen, gebeurde zoals we reeds aanstipten in 1810.

Ditmaal was het geen Consul maar een Empereur die men zou te begroeten krijgen. Was eerstgenoemde 1803 vergezeld geweest van zijn (eerste) vrouw, Madame Bonaparte, de 17de en 18de mei 1810 was het keizerin Marie-Louise van Oostenrijk, waarmee hij nota bene enkele weken voordien (2 april) in het huwelijk getreden was en die nu zwanger liep van de "Roi de Rome", en die hem nu tegen haar

zin vergezelschapte.

Wat dacht de "Municipalité" van het aangekondigde bezoek ? Eenvoudig dit : dat de nochtans sierlijke dubbele trap aan de Hoogpoort, die goed en comfortabel genoeg geweest was om de Consul de Grote Zaal binnen te loodsen, alsoluut te minderwaardig en hinderlijk was om door de keizer gebruikt te worden.

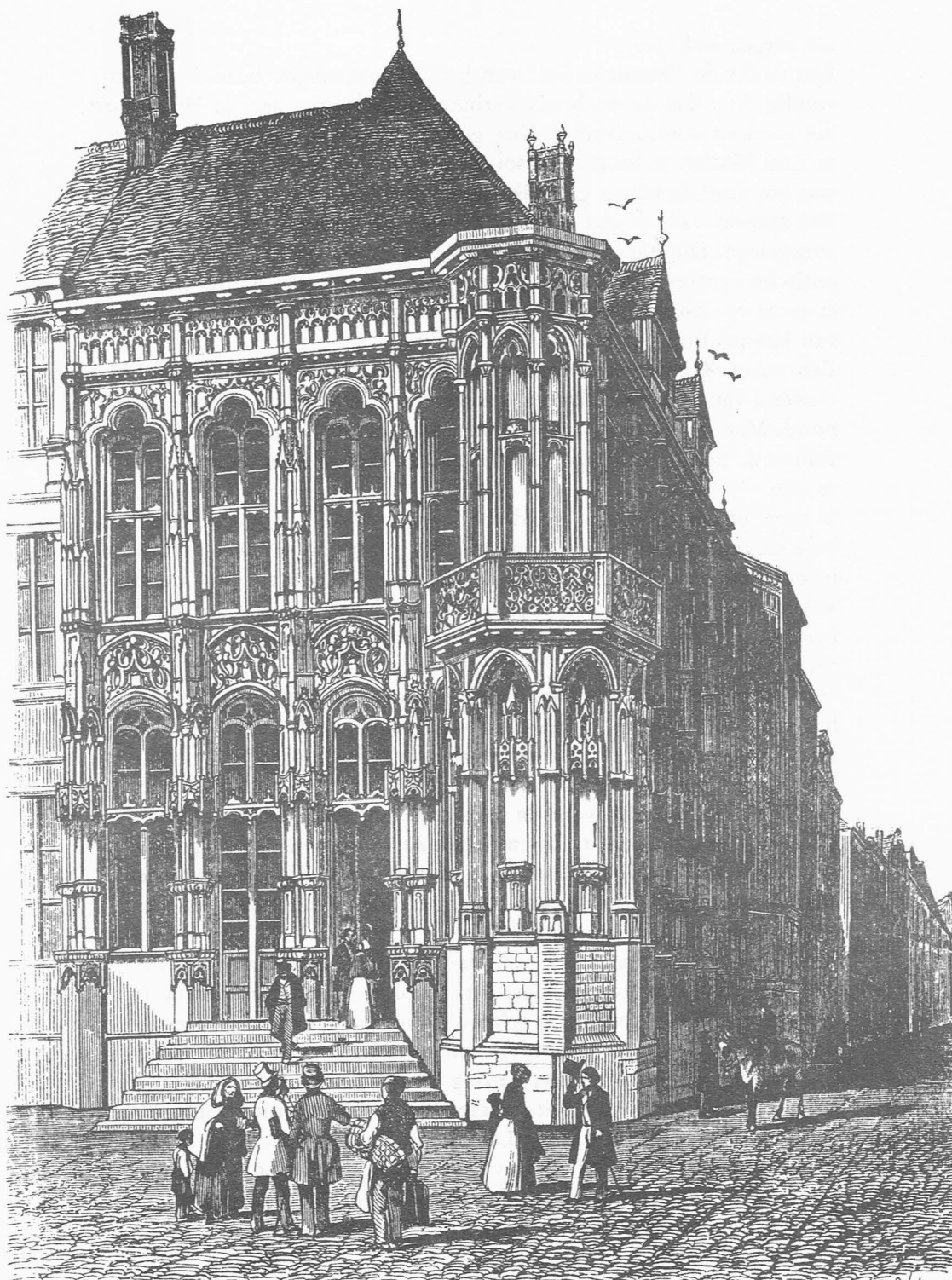
Het spreekt vanzelf dat de cruciale kwestie de heer Pisson werd voorgelegd. Die had natuurlijk DE oplossing in petto : van de drie gotische vensterramen uitgevende op de Botermarkt liquideerde hij er twee van en fabriceerde er deuropeningen van (zie de afbeelding van Pissons nooit geëvenaarde uitvinding).

Een vraag. Konden die ingangen anders bereikt worden dan gebruik makend van een verlokkenende, iedereen verwelkomende trap ? Geen nood. Met een ik-en-een-gij was een 10 treden tellende trap ineengetimmerd. Een rechtlignige, aangezien à la Pisson alles recht diende te zijn.

U begrijpt dat men alras vond dat 2 trappen onderhouden, een dubbele stenen en een enkele houten, "des guten zuviel" was. Trouwens, in des bouwmeesters ogen was de stenen trap toch te lelijk om bekeken te worden, ergo te blijven bestaan. Dus weg daarmee en de overbodig geworden deuropening binnenkamers maar met zwier toegemetseld.

Deze onvergeeflijke vandenstreek gebeurde in 1814. Een groot geluk voor de smaakvol gebeeldhouwde leuning dat deze door een kunstzinnig iemand opgekocht werden met het oogmerk er zijn buitengoed mee te versieren. Toen later - zoals we zullen zien in 1869 - eraan gedacht werd de trap te restaureren, ondernam de Stad de nodige stappen om terug in het bezit te komen van de gelukkig prima bewaard gebleven leuning, zodat de herstelling, al ware het slechts gedeeltelijk, kon geschieden met door Keldermans en De Waghemakere gebezigd materiaal.

Veel afbeeldingen van het Stadhuis-met-zijn-houten-trap zullen er wel niet gemaakt geweest zijn. Een mooi te noemen gekleurde litho van N. Masson, Bruxelles, getekend door Stroobant en uitgegeven door Buffa, Bruges et Ostende, evenals een anonieme plaat lijken ons minder geschikt om ons betoog te illustreren. Liever lieten we onze keus vallen op een wit-zwarte steendruk, tekening van G. Vanderecht, gelithografeerd door Lisbet en uitgegeven door C. Muquardt, Bruxelles. Dezelfde afbeelding vinden we in de Parijse "Journal pour tous" van 3 sept. 1859. Ze begeleidt een beknopt maar degelijk artikel van Henri Berger over "La Ville de Gand".

Afb. 3. Stadhuisgevel met trap van Pisson.

Over de typische klederdracht van het twaalfstal geportretteerde figuranten zullen we het niet hebben. Wel willen we de aandacht vestigen op een paar andere details : 1° de dubbele stenen trap, kant Hoogpoort, heeft de plaats geruimd voor een stuk "blinde muur"; 2° de nissen moeten het nog steeds stellen zonder de standbeeldjes van Keizer Karel, diens vrouw Isabella van Portugal en tante Margareta van Oostenrijk; 3° het in het oog springend balkon van de verdieping van waarop de ondertekening van de Pacificatie op 8 nov. 1576 plechtig afgekondigd werd.

Het bezoek van de keizer, de keizerin en de hen vergezellende koning en koningin van Westfalen betekende voor de stadskas een aderlating van je welste. Had de "Municipalité" een uitgave voorzien van 50.000 fr. (een fabelachtig bedrag), naderhand moest blijken dat die uitgezwoolen was tot eventjes 73.821 fr. en tweeënvijftig centimes (toen had een centime nog een serieuze waarde). Het aldus gemaakt deficit was zo ontzettend groot dat een van de verantwoordelijken van de feestcommissie zelfmoord pleegde.

Na de Franse keizer waren het de Nederlandse prinsen die met hun gevolg het genoeg mochten smaken Pissons stenen en houten trappen te mogen bestijgen en afdalen.

Koning Willem I smaakte dat genoeg toen ter gelegenheid van zijn Blijde Inkomst (5-8 sept. 1815) er in het Stadhuis gegeten en gedronken (arsenaalzaal) en gedanst (Troonzaal) werd.

Toen hij vergezeld van zijn zoon prins Frederik op 11 juli 1817 naar Gent kwam - niet om de Guldensporenslag te herdenken - maar om de opera's "Jean de Paris" en "Ma Tante Aurore", beide werken van Boieldieu, te komen bijwonen, schijnt men het Stadhuis feestelijk voorbijgegaan te zijn.

's Konings andere zoon, prins Willem van Oranje, begeleid door zijn vrouw, grootvorstin Anna Paulowna van Rusland, deden het van 1 tot 4 juni 1819 opvallend beter want een schitterend banket (ditmaal in de Grote Zaal) en een even schitterend bal (in de Troonzaal) waren dingen die op het feestprogramma een ereplaats gekregen hadden. Nog 2 keren verbleef Willem te Gent zonder naar het schijnt een voet gezet te hebben in het Stadhuis : van 25 tot 27 juli 1819 om naar de opera te gaan en zich te laten zien in nijverheidsondernemingen, hospitalen, schildersateliers en in het Museum. Van 6 tot 8 oktober 1820 om samen met prins Frederik het terrein te komen verkennen waar de geweldige Citadel zal verrijzen en de manoeuvres bij te wonen die op het Heirnisplein gehouden werden. Tussen haakjes : enkele dagen na hun vertrek berichtte de koning aan het Ge-

meentebestuur dat hij het besluit genomen had het schilderij van Van Bree "Willem de Zwijger tussenbeide komend bij de Calvinistische Magistraat (1578) met het oog op een betere behandeling van de Katholieken" aan de Stad te schenken.

Heeft men Pissons houten trap in de loop van de jaren eenmaal of meerdere keren moeten vervangen (wegens verrotting natuurlijk) weten we niet. Mogen we de "Kronyke de Laval" geloven dan zou een dergelijke vervanging reeds in 1814 gebeurd zijn : "February 1814. Den houten trap gestaen voor het Stadhuys op de Botermarkt wierd door de Stad afgebroken en het hout aende arme menschen gegeven." Hoe dan ook, een ding is zeker : toen de koning in 1829 de Arterveldestad met een nieuw (zijn laatste) bezoek vereerde, was het decorum enigszins veranderd.

Niet zolang voordien had burgemeester Van Crombrugge, daarin unaniem bijgetreden door de schepenen Ch. Kervyn de Volkaersbeke, Ch. de Meyer, J. van Melle, P. de Hertogh en F. Verheggen, terwijl men toch bezig was enige (niet al te gelukkige) herstellingen aan de gevels uit te voeren, besloten de rechtljnige houten trap te laten sneuvelen om in de plaats ervan een meer uitspringende boogvormige arduinen exemplaar te bouwen.

Met die bouw werd bouwmeester Pierre-Jacques Goetghebuer (1788-1866) belast. U weet wel de man wiens naam zo nauw verbonden is aan de iconografische atlas in het Stadarchief berustend : de Atlas Goetghebuer. We mogen gerust aannemen dat het Willem is die de nieuwe trap inwijdde. Ook dit nog tussen haakjes : tijdens het bal aangeboden door de "Société industrielle" en waarop de kruim van de bourgeoisie aanwezig was, J. Rosseel, de Smet de Nayer, B. de Pauw, Huyttens-Kerremans, Poelman-Haemelinck, E. Neyt, Lousbergs-Thery, Couvreur, Van Acker-Ceuterick, enz. brak brand uit in de fabrieken van de 2 laatstgenoemden gelegen in het Gravensteen. Talrijk waren de feestvierders die, de een in uniform, de ander in avondkledij naar het rampgebied snelden. Allereerst de slachtoffers Couvreur en Van Acker; bovendien de gouverneur, de burgemeester en de hertog van Saxon-Weimar.

Uiteraard werd de stenen trap vaker in beeld gebracht dan de houten. Te vermelden waard zijn m.i. :

de in "Vues pittoresques de la Ville de Gand" van A. Voisin opgenomen litho "Hôtel-de-Ville de Gand, dessiné d'après nature et lithographié par Manche, Bruxelles";

de door B. Fabronius getekende en door Louis Stroobant gesteedrukte en door Tessaro & Cie (Veldstraat) uitgegeven gravure;

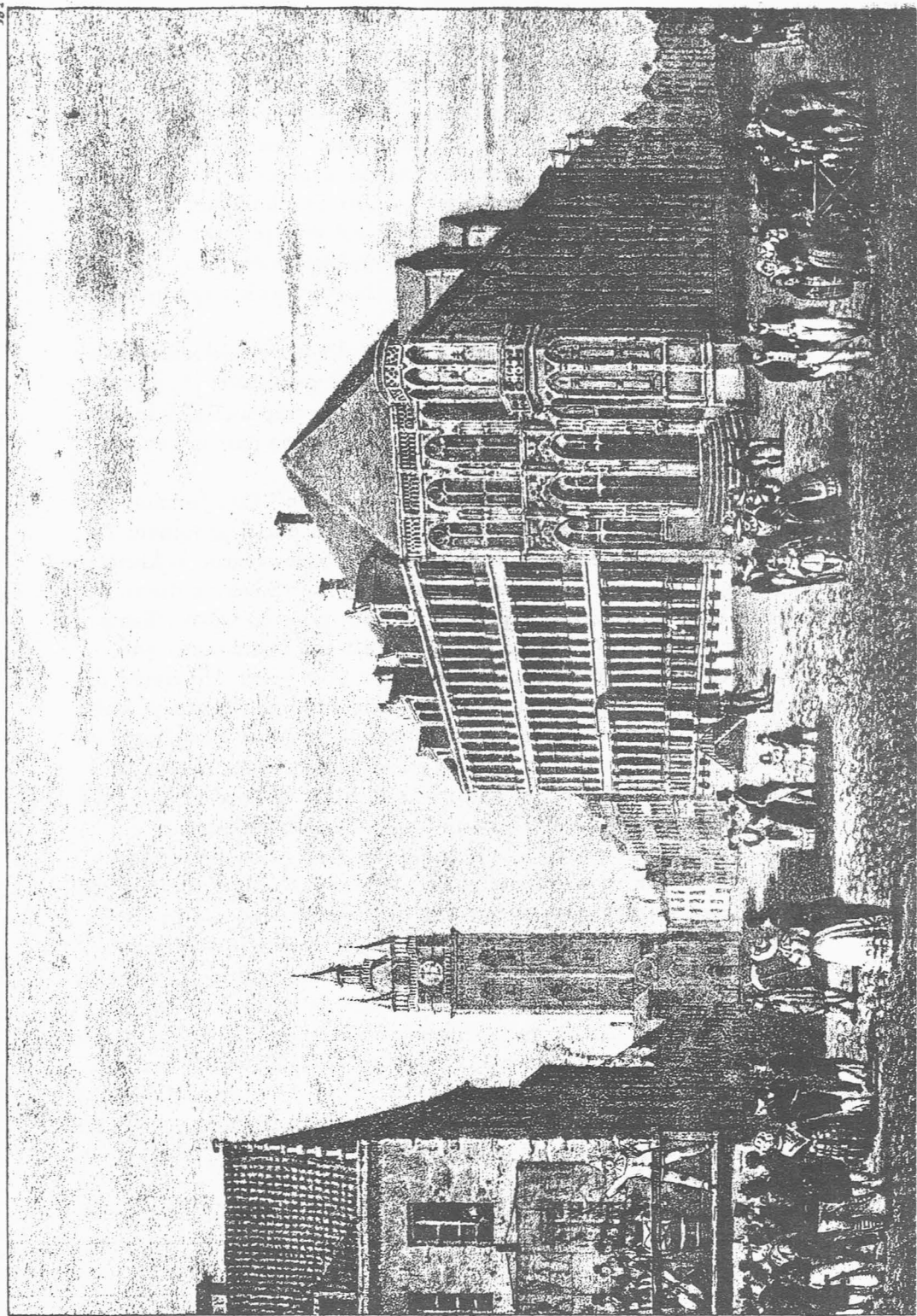
de in "Gand monumental et pittoresque par Hermann van Duyse" opgenomen door Louis Stroobant mooi getekende doch wat al te zeer fantasierijke afbeelding. Bovendien abusievelijk gedateerd 1867 als dit jaartal diende te zijn : tussen 1839 en 1853; de zeer bekende door G. Jacquain à Gand uitgegeven reeks "Monuments historiques" waaronder o.a. het Stadhuis met de stenen trap. Van klein formaat (8,7 cm x 5,8 cm) gedrukt op uiterst dun papier, geplakt op een porselein-kartonnen kaart (14,5 cm x 10,5 cm), deze versierd met in gouddruk uitgevoerde barokke lijst.

Als we ter illustratie van ons verhaal geen der bovenbedoelde litho's afdrukken maar wel een door Jacques Sturm getekende (?) en/of gesteendrukte plaat, doen we zulks minder om de trap uit 1829 te laten bewonderen dan om de aandacht te vestigen op een paar in het oog vallende folkloristisch getinte straattoneeltjes.

Vóór de gevel van het op dat ogenblik "gewezen" Sint-Jorishof hebben een viertal straatmuzikanten en een clown plaats genomen. Ze doen hun uiterste best de vóór het verhoog geposteerde kijklustigen te bewegen de aangeprezen cicusvoorstelling bij te wonen die in de bovenzaal en de gewezen kapel van het Hof gegeven wordt. Tame-lijk ver verwijderd van het circusgedoe heeft een marskramer (of kwakzalver ?) in het midden van de straat post gevat. Hij tracht de koopwaar van de hand te doen die hij uitgestald heeft op een kleine klaptafel. In feite zouden èn de Botermarkt èn de Hoogpoort vol tafels en kramen en tenten moeten staan hebben want als het voor is in het Sint-Jorishof is het automatisch markt in en rond het Stadhuis, niet zelden op de Poeljemarkt en in de Cataloniëstraat.

Het was onder het vruchtbaar bestuur van de grote burgemeester Charles de Kerchove de Denterghem (1857-1881) dat beide trappen geliquideerd werden. De historie van die afbraak ving aan in 1865, hetzelfde jaar dat de Kerchove zich graaf liet noemen. Nadat men had vastgesteld dat "toute la partie gothique des façades extérieures (était) dégradée et de nombreux fragments de sculpture s'en (étaient) détachés" besloot het Gemeentebestuur de stier bij de horens te vatten. De "Commission d'Art et d'Archéologie" begon met de Minister van Binnenlandse Zaken te verzoeken "d'inviter l'Administration Communale à faire dresser un plan complet tant pour la restauration extérieure que pour l'appropriation intérieure" van het inderdaad erg gehavend Stadhuis.

Om uit de gewoonten niet te gaan haastte de hoogste Overheid zich langzaam, uiterst langzaam met enig gevolg te geven aan het gedane

Afb. 4. Stadhuisgevel met trap van Goetghebuur

verzoek. Uiteindelijk werd de Gemeenteraad in zijn zitting van 5 juli 1869 in de mogelijkheid gesteld een "plan d'appropriation et de restauration intérieure de l'Hôtel de Ville" goed te keuren.

Het jaar daarop werd de architect Adolphe Pauli, bijgestaan door de ingenieur Hofman en geadviseerd door de Franse specialist Viollet-le-Duc met de uitvoering van de werken belast.

De door Pisson aangebrachte bepleisteringen werden verwijderd. De Grote Zaal (Vierschaar) zo goed mogelijk in haar oorspronkelijke toestand hersteld (jammer genoeg begiftigde Viollet-le-Duc haar met een 19de-eeuwse neo-gotische schoorsteenmantel in plaats van haar met een 16de-eeuwse in Vlaamse gotische stijl uitgevoerd exemplaar op te smukken. De Napoleontische "escalier d'honneur" op welk groot bordes (op het plan waar 2 pijltjes naast elkaar getekend worden) vanaf 1857 het bronzen borstbeeld van J. van Artevelde (3) getroond had en de stenen trap van Goetghebuer werden weggebroken. Zoals we reeds zagen kreeg de Arsenaalzaal een duplicaat-schoorsteenmantel. De gewezen kapel werd herschapen in de ons allen zeer goed bekende trouwzaal. Natuurlijk werden de talrijke in de muren geslagen bressen gedicht. Ten slotte werd zoals we reeds mochten aanstippen de monumentale trap aan de gevel van de Hoogpoort met grotendeels oorspronkelijk materiaal heropgebouwd. Kortom, "ce fut une tâche longue et difficile qui souvent exigea un véritable talent de devination et qui réclamait autant d'érudition archéologique que de science technique". (H. van Duyse)

Eenmaal tot een goed einde gebracht, een mooie zaak die kordate afrekening met Pissons gepleegd vandalisme. Nu was de Grote Zaal van het oud Schepenhuis gereed om in 1876 de gedenksteen herinnerend aan de ondertekening van de Pacificatie in ontvangst te nemen en meteen als Pacificatiezaal gedoopt te worden.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) Ha ! die monsieur Pisson (Gent 21 maart 1763 - Gent 9 dec. 1818). Allermint geen misdeeld of onbekwaam iemand; integendeel een ervaren en geschoold vakman die door de (natuurlijk francofiële) liefhebbers van de "nouvelle vague"-bouwstijl gezocht werd om hun woningen in die stijl op te trekken. Inderdaad waren gevels van zijn hand zowat overal in de stad tegen te komen : aan de Nederkouter, aan het Koophandelplein (waar burgemeester Braun zolang woonde); aan de Poel; aan de Hoogpoort; aan de Kouter; aan de Recollettenlei; aan de Vlasmarkt; aan de Drabstraat; aan de Slijpstraat, enz. enz.

Aan een tweetal door Pisson opgetrokken gebouwen willen we enkele regels wijden. Primo aan het aan de Poel gelegen Hotel de Nockere (eertijds Hof van Wacken genoemd; nu ingenomen door "Het Volk"). Verder aan het aan de Nederkouter gelegen Hotel de Meulenaere, dat menig (oudere) lezer gekend heeft als "Huis Vyt" en "Evangelische Tempel". Op de plaats van het gesloopte pand verrees enkele jaren geleden de winkel uitstekende Kyckuit. Als A. Voisin in zijn "Guide des Voyageurs, Gand 1826" stelt dat Pisson "enrichit pendant l'espace de trente ans sa ville natale d'un grand nombre de monumens et de maisons élégantes" loog hij het niet al. Maar hij vergat waarachtig de keerzijde van de medaille te tonen : de fenomenale ondiensten die onze fameuze neoklassieker aan een van de prachtigste gebouwen van zijn "ville natale" bewees.

Volledigheidshalve stippen we aan dat hij het was die in 1800 de meer dan 30 m hoge in hout uitgevoerde vredeszuil bekroond door het beeld van Bellona, ontworpen had en laten oprichten op de Vrijdagsmarkt. Een paar jaren voordien (1797) had hij de moestuin van de Baudeloabdij herschapen in de eerste der Gentse Kruidtuinen.

- (2) Een mooie foto van de nog bestaande 15de-eeuwse schoorsteen is opgenomen in "Dr. H. Pauwels, De Schoorstenen van het Stadhuis te Gent, Gent 1952". De schoorsteenmantel aan de andere kant van de zaal is een getrouwe copie van de authentieke. Hij werd bij de herstelling van het Stadhuis na 1869 onder toezicht van Viollet-le-Duc opgericht. Kenmerkend voor de versiering van een der wangen de schoorsteenmantel is de voorstelling van de Maagd van Gent met haar Leeuw.
- (3) Deze reusachtige buste, een meesterwerk van Pieter de Vigne-Quyo, in feite de voorbode van het standbeeld dat in 1863 opgericht werd, dagtekent van 1845. Na in 1856 triomfantelijk rondgereden te zijn in de Brusselse Omme-gang kreeg ze een ereplaats op de eretrap in het Stadhuis. Tegenwoordig staat het beeld in een der gangen van de verdieping van het gewezen Schepenhuis van Gedele.

GERAADPLEEGDE AUTEURS

A. de Ceuleneer; Pr. Claeys; J. Decavele & R. de Herdt (catalogus Willem I); H. van Duyse; V. Fris; P. Kluyskens; J. E. Nève; H. Nowé; F. de Potter; W. Rogghé; A. van Werveke (Nota's)

HET GRAVENSTEEN IN DE 18e-19e EEUW

Het Gravensteen schijnt als toeristische bezienswaardigheid nog niets van zijn aantrekkingskracht te hebben ingeboet. De jaarlijkse bezoekerscijfers gelden hier als een doorslaand bewijs.

In de 18e-19e eeuw was het Gravensteen niet zoals wij het heden kunnen bewonderen. Onderaan de walmuren stonden huizen en binnen de muren werden verschillende nijverheidsinstellingen ondergebracht. Eugene Zetternam nam dat decor als achtergrond van zijn